

Länsiuralilaisten *s*-sijojen alkuperästä

Jussi Ylikoski

Suomalais-Ugrilainen Seura 18.3.2011

1. Taustaa: perinteinen käsitys

1.1. Länsiuralilaiset eli ns. suomalais-volgalaiset *s*-sijat, ”sisäpaikallissijat”

suomi	<i>tule-ssa</i>	<i>tule-sta</i>	<i>tule-(h)en</i>
	<i>käde-ssä</i>	<i>käde-stä</i>	<i>käte-(h)en</i>
eteläsaame	<i>dälle-sne</i>	<i>dälle-ste</i>	<i>dälle-se</i>
	<i>giete-sne</i>	<i>giete-ste</i>	<i>giete-se</i>
ersä	<i>tol-so</i>	<i>tol-sto</i>	<i>tol-s</i>
	<i>ked'-se</i>	<i>ked'-ste</i>	<i>ked'-s</i>
niittymari	<i>tulə-što</i>	(<i>tul gəč</i>)	<i>tulə-š(ko)</i> (+ <i>tule-š</i> '(esim. jäädä) tuleen')
	<i>kiðə-šte</i>	(<i>kið gəč</i>)	<i>kiðə-š(ke)</i> (+ <i>kiðe-š</i> '(esim. jäädä) tuleen')

1.2. Länsiuralilaisten *s*-sijojen alkuperä: *tårta* (paikallissijat *-na*, *-ta*, *-n/-k*) på *tårta* (latiivi **-s*)

	↑	↑	↑
sm.-volg. kk.	<i>*tuli-s-na</i>	<i>*tuli-s-ta</i>	<i>*tuli-s + -(V)n/-k(V)</i>
	<i>*käti-s-nä</i>	<i>*käti-s-tä</i>	<i>*käti-s + -(V)n/-k(V)</i>

Perinteisen ja yleisesti vallassa olevan käsityksen (esim. Hakulinen 1941–1979, Korhonen 1975, Häkkinen 2002, Lehtinen 2007) mukaan em. *s*-sijojen yhteisenä alkuperänä on suomalais-volgalaisen kantakielen **s*-latiivi, johon on yhdistynyt muinainen uralilainen lokatiivi **-na* (> inessiivi **-s-na*) ja ablatiivi **-ta* (> elatiivi **-s-ta*). Tulosijojen sen sijaan katsotaan palautuvaan pelkkään **s*-latiiviin (mordva, mari) tai sen ja **n*-latiivin (itämerensuomi, saame) tai **k*-latiivin (mari) yhdistelmään. Alkuperäisemmän **s*-latiivin jäänteiksi suomessa katsotaan mm. adverbit *alas*, *ylös* ja *ulos*.

Tässä selityspereinteessä on kuitenkin jokunen ongelma:

- **s*-latiivin ja vanhojen uralilaisten paikallissijojen sulautumista ei ole mitenkään osoitettu.
- **s*-latiivin ja vanhojen uralilaisten paikallissijojen sulautumiselle ei ole osoitettu – eikä helposti voidakaan osoittaa – paralleelleja muista kielikunnista; parhaimmillaan tukea on esitetty uralilaisin esimerkein, jotka puolestaan on toisaalla selitetty juuri *s*-sijojen tarjoaman paralleelin turvin.
- Oletetun **s*-tulosijan ja merkitykseltään päinvastaisten olo- ja erosijojen yhdistymisen semanttista mielekkyyttä ei ole kummemmin epäilty.
 - *Käsi palaa tulessa.* < ”Käsi palaa tule-en-ssa.” ?
 - *Ota käsi tulesta!* < ”Ota käsi tule-en-sta!” ?
- Samoin on jäänyt selityksettä, miten yksi latiivi + latiivi -yhdistelmä on tuottanut illatiivin (**-s + *-n*), mutta toisesta (periaatteessa ”*s*-sijoihin” kuuluvasta) yhdistelmästä on saatu merkitykseltään aivan toisenlainen itämerensuomalais(-saamelais)-mordvalainen translatiivi

(*-ksV* << **-k* + **-s*) – ja marissa samat palikat toisin päin käännettynä illatiivi (*-škv* << **-s* + **-k*).

- Vaille selitystä on jätetty myös se, miten esimerkiksi suomalais-volgalaisessa kantakielessä on voinut olla ainakin kolme ”latiivia” (**-k*, **-n* ja **-s*), joiden semanttisia eroja ei ole yritettykään selittää.
- Latiivien **-k*, **-n* ja **-s* lisäksi suomen kielen esiasteisiin on yhtä suruttomasti rekonstruoitu muun muassa sellaisia latiiveja kuin **-ń*, **-ŋ*, **-j*, **-l* ja **-ć*.
- **s*-latiiviin perustuvalla selitysmallille on esitetty (Suomen ulkopuolella) monia kilpailevia malleja, jotka fennosentrisessä fennougristiikassa on oikeastaan järjestelmällisesti ignoroitu.
- Termi *latiivi* viittaa yleensä rekonstruoituihin ja tarkemmalta olemukseltaan tuntemattomiksi jääviin tulosijoihin, mutta toisaalta myös ”latiivisiin adverbeihin” (esim. *alas*, *ylös* ja *ulos*), joten tässäkin suhteessa on epäselvää, millaiseksi **s*-latiivin olemus ylipäänsä tulisi tulkita.
- Vaikka itämerensuomalaiset ja saamelaiset muodot vastaavat aika selvästi toisiaan, mordvan ja marin muotojen äänteellisissä selityksissä turvaudutaan toistuvasti marginaalisiin ja epäoleellisiin ”esimerkkeihin”.
 - ”esim. mordvan *onsne* ’unessa’” – uniikki adverbi pro normaali inessiivi *onso*
- Itse asiassa koko **s*-latiivin alkuperää ei ole koskaan osoitettu, ei edes julkisesti pohdittu: jo suomalais-volgalaiseen kantakieleen ajoitettujen **s-na*-inessiivin **s-ta*-elatiivin taustalla olleelle **s*-latiiville ei muutamia vanhentuneita esityksiä lukuun ottamatta tunneta vastineita samaisen (ja kyseenalaistetun) suomalais-volgalaisen kantakielen takaa.
- Setälään (1890: 168–169, 411) palautettavat alkuperäiset, rehellisen varovaiset ja kauan ennen nykyistä kielitypologista tietämystä esitetyt arvelut ovat vain ajan myötä kanonisoituneet:

”Samalla tavalla [kuin esim. saamen *olggos*] ovat **varmaan** suomalaisetkin muodot [*ulos* jne.] käsitettävät illatiiveiksi, joissa esiintyy vain *s*, ilman siihen liittyvää *n* suffiksia. Epäilemättä tämä muoto onkin vanhin, ja **luultavasti** se on ollut koko sisäisen paikallissijaryhmän perustana. Tämän kanssa identtinen on **varmaan** myös mordvan *s*-illatiivi, esim. mordE. *kudos*, m. *kuts* huoneesen, E. *lišmes*, M. *lišmäs* hevoseen.”

”Olen jo yllä (s. 168) lausunut sen **ajatuksen, että kenties** koko sisäisen paikallissijaryhmän perustana ovat *s*-loppuiset latiivit (illatiivit), jotka näkyvät olevan kielen vanhimpia luomia, ja tahdon tässä tämän **mielipiteen** uudistaa, **olettaen**, että *s*-muodoista läksi **sna*, *sta*, *sen*, epäilemättä saaden tukea **lna*, *lta*, **len* ryhmältä.”¹

→→→ mm. Korhonen (1979, 1981): ”Zunächst gab es den *s*-Lativ (z.B. **pesä-s*).”
 ”Initially, there was the *s* lative (**pesä-s*).”

¹ Esittämissäni pitkissä lainauksissa voi vielä tarkistamattomia virheitä; korostukset useimmiten J.Y., toisinaan jo kirjoittajat.

1.3. Pari täsmennystä itämerensuomen sisä- ja ulkopaikallissijoista

- Itämerensuomen *s*-sijoja kutsutaan ns. sisäpaikallissijoiksi erotukseksi ns. ulkopaikallissijoista. Saamen, mordvan ja marin *s*-sijoilla ei kuitenkaan ole vastakohtinaan toisia paikallissijasarjoja, joten nimityksistään (inessiivi, elatiivi, illatiivi) huolimatta ne ovat ihan tavallisia, semanttisesti tunnusmerkittämiä paikallissijoja (neutraalimmin sanottuna *lokatiiveja*, *ablatiiveja* ja *allatiiveja*): esimerkiksi pohjoissaamen *jávrrri-s* ja ersän *erke-se* merkitsevät paitsi ’järvessä’, kontekstin mukaan myös sijaintia ’järvellä’ ja ’järven luona’. Itämerensuomen *s*-sijoille ominaisempi sisäpaikallissijaisuus näyttää tarkentuneen vasta *l*-sijojen synnyttyä, mutta ”sisäisyydestä” puhuminen ei auttane neljälle läntiselle kielihaaralle yhteisen innovaation alkuperän selvittämisessä.
- Esitykset *s*-sijojen alkuperästä ovat metodologisesti ja tutkimushistoriallisesti yhtä mielivaltaisia kuin perinteinen käsitys siitä, että prototyypiseltä merkitykseltään yläpinnalla sijaitsemista ilmaisevien ims. *l*-sijojen taustalla olisi yleisesti epämääräistä paikallisuutta ilmaiseva *-la*-johdinaines.

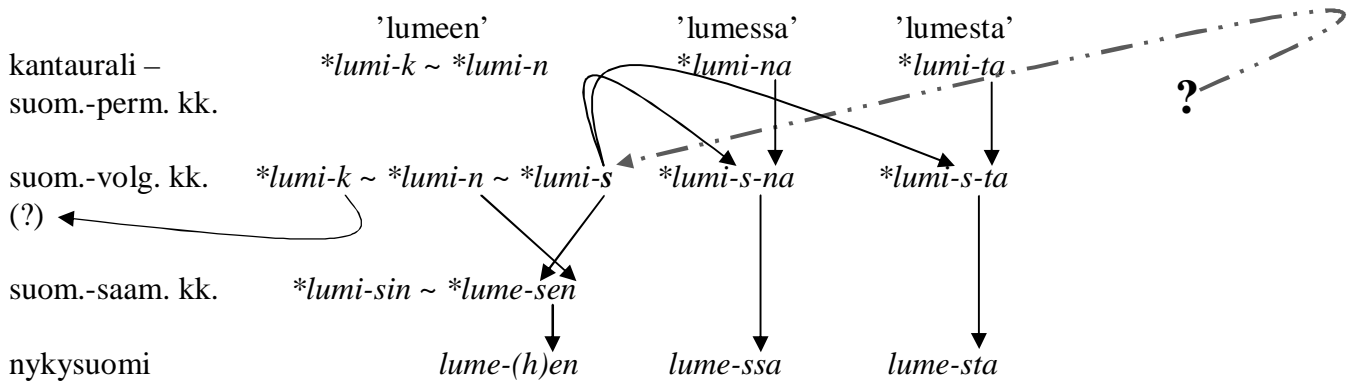
”*lA*-teoria”:

kantaurali	<i>*lumi-n ül-nä polwi-j ül-nä</i> (inherentisti ’yläpinnalla’)	?
	↓	↓
esikantasuomi	∅	<i>*lumi-l(a)-na polvi-l(a)-na</i> (”lumelassa polvelassa”, ei inherentisti ’yläpinnalla’)
		↓
nykysuomi		<i>lumella polvillaan</i> (inherentisti ’yläpinnalla’)

”*ül*-teoria” (Aikio & Ylikoski 2006, 2007):

kantaurali	<i>*lumi-n ül-nä polwi-j ül-nä</i>				
	↓				
esikantasuomi	<i>*lumi-l-na polvi-l-na</i>				
	↓				
nykysuomi	<i>lumella polvillaan</i>				
kantaurali	<i>*jäñji-n ül-nä</i>	<i>*käti-n ül-nä</i>	<i>*wolka-n ül-nä</i>	<i>*tuli-n ül-nä</i>	...
	↓	↓	↓	↓	
suomi	<i>jäällä</i>	<i>kädellä</i>	<i>olalla</i>	<i>tulella</i>	...
pohjoissaame	<i>jiëña alde</i>	<i>gieđa alde</i>	<i>oalggi alde</i>	<i>dola alde</i>	...

- Länsiuralilaisten *s*-sijojen synnylle ei näytä löytyvän yhtä ilmeistä selitystä, mutta tämä ei oikeuta pitämään **s*-latiiviin perustuvaa selitystä erityisen uskottavana:

2. *s*-sijojen tutkimushistoriaa – ”runsas, luotettava ja hyvin järjestetty aines itse puhuu puolestaan”

2.1. Esihistoria (= ennen vuotta 1890)

- Sjögren (1828) yhdistää ensimmäisenä saamen ja ims. inessiivit, elatiivit ja illatiivit, mutta ei pohdi niiden alkuperää.
- Lönnrot (1841), Ahlqvist (1863), Reguly (1864), Blomstedt (1869) ja Hermann (1880) puhuvat lähinnä vain itämerensuomesta ja samalla yksimielisesti myös *sisä*-paikallissijojen alkuperästä:
 - ”Hvad eljest dessa tilläggsstafvelser *li*, *si*, beträffar, så ville vi gerna anse dem för särskilta ord, beslätgade med *liki*, närhet, *sisä*, det inre, eller förkortningar af dem, ehuru vi i och med det samma inse, att evolutionisterna, förr än de medgifva sådant, hellre skola anse till ock med sjelfva *liki* och *sisä* hafva uppstått af *li* och *si*, hvilka de väl påstå vara sjelfständiga utvecklingar till stammen, ej sammansättningsdelar.” (Lönnrot 1841: 36–37)
 - ”Ahlqvist ei uskalla tätä aivan epäilemättömäksi sanoa. (Ks. Suomi 1863, siv. 26, 27). Minusta on tämä asia niin varma, kuin mikään tän-luontoisten tutkimusten alalla olla saattaa, samaten kuin sekin, että inessivin päätteessä *ssa* l. *ssä* (= *sna*, *snä*) *s* on *sisä* sanasta tekeytynyt, jos nimittäin todellakin nämä siapäätteet ovat yhdistetyt aineksista: *l + n* ja *s + n*; ja siihen päätökseen taas paitsi muuta sekin seikka antaa aiheita, että kansan puheessa, esm. Etelä-pohjanmaalla, kuulee semmoisia inessivi-muotoja kuin: *päähänä*, *mihnä*, *kuhna* = *pääsnä*, *misnä*, *kusna* = *päässä*, *missä*, *kussa*, ja että sama päätte tavataan muutamista lapin murteista muodossa *sne*.” (Blomstedt 1869: 44–45, alaviite)
- Donner (1879) ja Budenz (1879) eivät esitä arveluja *-s*-:n alkuperästä, mutta sen sijaan **yhdistävät** ims. sijat suunnilleen kaikkiin niihin saamen, mordvan ja marin sijoihin kuin mihin ne nykyäänkin yhdistetään – ja lisäksi myös permiläiskielten *-is/-ys*-elatiiviin, *yn*-inessiiviin ja joihinkin ugrilaistenkin kielten adverbisiin.
- Yksittäisenä poikkeuksena Weske (1884: 88–89) selittää itämerensuomen (ml. hämmästyttävän eteläpohjalaisilta näyttävät võrun muodot *minnehnäni*, *tullehnani*) ja ”Rootsi maa Lapi keele” **-sna*-inessiivin hieman toisin:

”Neist näitustest selgub küllalt, et lõpp *-ssa* enne *-sna* oli ja selle kõrwas *-hna* tarwitati ja weelgi tarwitatakse. Prohwessor Ahlqvistil ja teistel on selle pärast küllalt põhjust seletada, et *-sna* enne

-sana (*sa + na*) oli ja -hna jälle -hana (*ha + na*), kelle *h* ennast *s*-est muutnud (*s* saab kahe wokaal wahel sagedaste *h*-ks). Nõnda räägiti *kalassa* enne *kalasna* ja weel ennem *kalasana*, ja *kalahna* räägiti enne *kalahana*.

Selle lõpu teine pool on seesama *na*, mis meie ülewal kui ühekortset lõppu tundma õppisime ja siis teda lõpuga *la* kokku pandud nägime, ja selle **esimene pool -sa on wist küll seesama -sa, mis meie sõnades *ilusa, rõemsa* (enne *rõemusa*), *walusa* (nominativ *ilus, rõemus, walus*) leiame**. ... Illatiwi lõppude kohta on mull palju seletada, aga jätan seda teiseks korraks.”

2.2. *s*-latiivin synty vuonna 1890

- Suomen kielen ja kirjallisuuden professuurin hakijoiden professorinväitöskirjat:
 - Arvi Jännes (Arvid Genetz): *Suomen partikkelimuodot*
 - E. N. Setälä: *Yhteissuomalainen äännehistoria*
- Ensin ehti Genetz (1890: 309–311), joka ei puhu juuri mitään itse *s*-sijoista, vaan tulosijaisista, translatiiveiksi kutsutuista partikkeleista, joista osan päätteenä on *-s*:

”Näitä translatiivin kolmea päätemuotoa **-ksi (-kse)** [esim. *luokse, taakse, alahakse, ülähakse; etemmäks, ligemmäks*], **-s:ää** [*alas, edes, pois, ulos, ylös; edemmäs*] ja **aspiratsioonia (-k, -n, -t)** [*ala(k), luo, taa, alaha*] ovat useimmat tutkijat, niinkuin Ahlqvist [²], Blomstedt [³] ja Budenz [⁴] y. m. pitäneet identtisinä, niin että ensimmäistä on katsottu alkumuodoksi, josta toiset ovat muka kulumisen kautta muodostuneet. **Tämän katsantotavan pätevyyttä olen kuitenkin viime aikoina alkanut epäillä.** Mitä ensiksikin tulee viimeksi mainittuun muotoon, niin ei ole ollenkaan todennäköistä, että sanan loppuun joutuneesta konsonanttiyhtymästä *ks* jälkimmäinen, *s*, olisi kadonnut, jättäen asemilleen edellisen, joka sitten olisi aspiratsiooniksi heikennyt; sillä muuten katoa päin vastoin *k*, ja *s* pysyy, esim. *sormukse: sormus, veljekse: veljes*. Sitä paitsi käytetään tämän muotoista translatiivia melkein yksinomaisesti ilmoittamaan paikallisuutta (*luo’, taa’, alemma’*) tai tarkoitusta (*tulla’, viedä’*), mutta ei predikatiivisessa merkityksessä, joka varsinaisesti kuuluu *-ksi* päätteeseen. **Jos siis erotamme nämät päätteet toisistaan, niin tulee meidän katsoa, löytyykö suomessa ja sukukielissä todellista latiivista päätettä**, jonka kuluneena toisintona saattaisimme pitää tuota aspiratsioonia, ja huomaamme niitä olevan kaksikin: **-n**, joka on suomessa vielä datiivina ja **jonka avulla yleensä luullaan illatiivin syntyneen sisäpaikallisuuden vartalosta**, sekä **-k** (itäsuomen ja inkerin murteissa aspiratsioonin vastimena), jonka toisintoja tapaamme laajalta suomalais-ugrialaisten kielten alalla: Orimattilan murremuodoissa *taakke* taa, *tyhökke* tykö; ostjakin kielessä *-ga, -xa, -ka*, esim. *tege* tänne, *kokko* kauvas [viite]; vogulissa, esim. *kwalag* „háznak“ (Hunfalvy [...]); lapissa *-kko, -ke, -ki, -k* y. m., esim. *duokko, dokko* (Friis [...]), *tuoko, tuok, tohko, tokko* (Halász [...]) tuonne, *dejke, -ki, deki, -k* (Friis [...]), *tēhke, teke, tek* (Halász [...]) tänne; **tsheremissin** kielessä *-ga, -go* y. m., esim. *tiigö* ulos, *šēngelke* taakse, myös **illatiivin -ška, -ško, -ske päätteen jälkiosana**, ja joka päätte epäilemättä piilee myöskin unkarin kielen latiiveissa semmoisissa kuin *ala* alle, *mögé* taakse, ynnä muidenkin sukukielten vokaaliloppuisissa latiivimuodoissa.

Mitä taas tulee -s päätteeseen, jolla ei myöskään ole predikatiivista merkitystä, vaan lokaalinen, niin se tietysti saattaisi olla säännöllinen **-ks(i) päätteen lyhennys**. Kuitenkin on paitsi tätä merkityksen erilaisuutta otettava lukuun, että liivin kieli, joka hörymättä sietää *ks:ää*

² Om ungerska spr. förvandtskap m. finskan, ja Suom. kiel. rak. 170 §, joissa paikoin hän ei tosin puhu aspiratsioonilla päättyivistä, vaan ainoastaan *-kse-* (*-ksi-*) ja *-s-*päätteisistä translatiiveista.

³ Hal. B. 152 ja 153 ss.

⁴ Finn Nyelvtan 17 ja 37 ss.

sanojen lopussa, esim. *oriks* harjas, *suormaks* sormus, ja **predikatiivin** päätteellä, käyttää **latiivisina** semmoisia muotoja kuin *ulz* ulos ja *ülz* ylös; että lapissa on *-s-* (*-ssa-*) päätteinen ”allatiivi”, mutta ei tämänmuotoista predikatiivia, ja että permin kieliyhteydessä on muutamia *-se-* (*-si-*) päätteisiä latiiveja, esim. *tatše* tänne, *kytse* kunne. **Nämät seikat ehkä oikeuttavat meitä olettamaan, kumminkin yhteissuomea ja lappia varten, latiivista -s päätettä erikseen ks(i) päätteestä.”**

- Tässä ei lainkaan puhetta sisäpaikallissijoista, vaan pelkästään siitä, että *luokse*-tyyppisistä sanoista on ehkä syytä pitää erillään *alas*-tyyppisten sanojen ”latiivinen -s päätte”.
- Kokonaan erillään Genetz tuntuu toisaalla (s. 314) pitävän sisäpaikallissijoissa esiintyvän ”sisäpaikallisuuden merkin”:

— Illatiivin syntyä minun ei ole syytä ruveta tässä selittelemään; tahdon kuitenkin huomauttaa, ett’ei sen päätteessä ole tuota oletettua [Ahlqvistin allatiiviin olettamaa] *-ne(k)* päätettä, vaan sisäpaikallisuuden *-se* (*sese*) merkin jäljessä pelkkä latiivinen *-n*, jonka rinnalla on ehkä myös käytetty sittemmin aspiratsiooniksi heikennyttä ja viimein kadonnutta *k*:ta.

- Ajatus ”latiivisesta -s päätteestä” oli syntynyt lähinnä vain *alas*-tyyppisiä ”partikkeleita” ajatellen, joskin niillä tuntuu olevan löyhä yhteys saamen illatiivimuotojen *-sa*-ainekseen ja permin ”latiivisiin” partikkeleihin, jotka Donner (1879) ja Budenz (1879) toisaalta olivat yhdistäneet laajemmin kartoittamiinsa suomalais-volgalaisiin *s*-sijoihin.
- Samaan aikaan toisaalla...
- Setälä (1890: 168–) klusiilien (*k:n*) historiasta:

”Kieltämättömänä tosiasiana on suomen kieliopissa pidetty että translatiivin päätteeksi eri murteissa on saattanut lyhentyä paljaaksi *s*:ksi; on oltu sitä mieltä, että esim. rinnakkain samassa murteessa tavattavat *lähemmäs* ja *lähemmäksi* kumpainkin ovat translatiiveja (ks. AHLQVIST, SKR. 170 §, s. 109; BUDENZ, Finn nyelvtan, s. 17; GENETZ, KarjK. sivv. 241, 245; Kielioppi³, s. 92). Jos tämä voisi pitää paikkansa, olisi oletettava jo yhteissuomalaisena aikana tapahtunut translatiivin loppuvokaalin heitto, koska äänne muutos *ks > s* sanan lopussa kuuluu yhteisaikaan (...). **Tätä ei kuitenkaan mitenkään saata olettaa, koska *ksi*, *ks* vielä on niin lavealti säilynyt; erittäinkin tulee huomata että vepsässä translatiivit aina ovat *ks*-loppuisia.** Eihän sitä paitsi esim. suomessa varsinaista translatiivia milloinkaan tavata *s*-loppuisena, ja useimmissa *s*-loppuisissa partikkeleissa ei milloinkaan saata *ks* esiintyä *s:n* asemesta, nk. suom *ulos* | *alas* | *ylös* | *kauvas* | *lähes* | *edes* | *taas* | *pois* | *myös* | *jos* | *kos-ka* || karj. *ulloš...* *eäreš*, *eares* | *eris* erikseen (...) vatj. *kaUgaz* kauvas | *alas* || vir. *üles* ylös || liiv. *kogaz* kauvas | *ulz* ulos | *ülz* ylös.

Mainittujen seikkain nojalla katson suorastaan mahdottomaksi, että näissä muodoissa *s*, *z* edustaisi aikaisempaa *ks*:ää ja että siis nämät partikkelit olisivat translatiiveja. Muodollisesti aivan samanlaisia kuin nämät suomalaiset *s*-loppuiset sanat, ovat aivan epäilemättä semmoiset lappalaiset kuin: *olgos* ulos | *bajas* ylös: *bagje* = suom. *pää* | *vuölas* alas | *gukkas* kauvas | *duobos* *dabos* sinne tänne | *davas* pohjoiseen: *davve* pohjoinen (ks. yllä s. 9) | *lulas* etelään, kakoon | *oarjas* länteen, etelään | *ma[ŋ]as* taaksepäin | *oudas* eteen. (...) **Aivan epäilemättä nämät lappalaiset *s*-loppuiset muodot ovat yhdistettävät *s*-loppuisiin illatiiveihin** (allatiiveihin), joita käytetään *i*-loppuisen sijasta personaalisuffiksien edellä ja joskus muutenkin (esim. Ruotsin lapissa *monnos* minulle, *todnos* sinulle, *sodnos* hänelle käytetään *mōnoi*, *tōnoi*, *sōnoi* muotojen rinnalla, HALÁSZ, NyK. XVI, s. 16; *bajas solus* ylös saareen, FRIIS, Lapp. sprogprøver, s. 107). **Samalla tavalla ovat varmaan suomalaisetkin**

muodot [alas, ulos jne.] käsitettävät illatiiveiksi, joissa esiintyy vain s, ilman siihen liittyvää n suffiksia. Epäilemättä tämä muoto onkin vanhin, ja luultavasti se on ollut koko sisäisen paikallissjaryhmän perustana [5]. Tämän kanssa identtinen on varmaan myös mordvan s-illatiivi, esim. mordE. kudos, m. kuts huoneesen, E. lišmes, M. lišmäs hevoseen.”

- Setälä siis yhdistää *alas*-tyyppiset partikkelit saamen *vuolás* 'alas' -tyyppiin partikkeleihin ja toisaalta eräisiin saamen illatiivisiin muotoihin sekä mordvan s-illatiiviin – ”luultavasti”. Itämerensuomen illatiivissa tähän ”alkuperäiseen s-illatiiviin” on hänen mukaansa liittynyt vielä *-n*.
- Kovasti Genetzin tapaan Setäläkin erottaa (s. 169–171) *ksi*-translatiivista myös *-k:n*, ”joka sanan lopussa yleensä on muuttunut laryngaaliklusiiliksi”:

”Paitsi että on arveltu **translatiivin *ksi*, *kse*** päätteen mielivaltaisesti saattavan vaihdella *s:n* kanssa, **on ollut aivan yleinen mielipide, että se muutamissa tapauksissa yhtä mielivaltaisesti voipi tyypistyä paljaaksi *k:ksi***, joka sanan lopussa yleensä on muuttunut laryngaaliklusiiliksi (jonka käsittelystä ks. alemm.). Tällaisiksi translatiiveiksi on selitetty (ks. esim. BUDENZ, Finn nyelvtan s. 37 ja GENETZ, Kielioppi³, s. 92) esim. semmoisia muotoja kuin *ulomma^c / likemmä^c / rannemma^c / lähemmä^c / lähimmä^c / yhdä^c / kahda^c / toisa^c / luo^c / taa^c (...)*”

”Jotta puheen-alaiset muodot voisivat olla translatiiveja, olisi välttämätöntä olettaa kaksi yhteissuomalaisena aikana tapahtunutta äänne muutosta: 1) translatiivin päätteen loppuvokaalin katoaminen ja 2) äännekehitys *ks > k* sanan lopussa. Ett’emme edellistä saata olettaa, on ennen osotettu (s. 167); jälkimäistä äännekehitystä ei voida missään varmassa tapauksessa osottaa, vaan päinvastoin on kokonaan toinen kehitys nähtävänä (*ks > s*, ks. 122 §, s. 166). Tulemme siis siihen päätökseen, ett’**emme voi olettaa muutosta *ks > k*, ja että siis alkuaan *k*-loppuiset muodot eivät ole tyypistyneet *ksi*-(*kse*)-loppuisista translatiiveista, joiden kanssa ne ainoastaan satunnaisesti ovat joutuneet yhteen. Näissä muodoissa tavattava alkuperäinen loppu-*k* on varmaankin latiivinen päätte, joka edustaa vanhaa, luultavasti suomalais-ugrialaista latiivinpäätettä, ja jonka vastineita näkyy olevan useissa kielissä tavattavana**, esim. ostj. *te-ge* tänne, vog. *ti-g* tänne, *vat-ge* lähelle, *lilenag* eläväksi; tsher. *tü-gö* ulos, y. m. Tähän ehkä kuuluvat mordvan *v*-loppuiset latiivit, esim. mordE. *alov*, M. *alu* alas, sekä BUDENZin mukaan mordvalaiset *ga-*, *va*-loppuiset prolatiivit ynnä useat muut, joiden esitys ei kuulu tähän [6].”

⁵ Lapin *i*-illatiivi on kenties myöskin laajennusmuodostus samasta *s*-illatiivista. Ks. QVIGSTAD, Suom. Ugr. Seur. aikak. III, s. 141. — Unkarin latiivit, semmoiset kuin *alá* alas, *elé* edes, *felé* puoleen, *haza* kotia kuuluvat mahdollisesti samaan muodostukseen (...)

⁶ Ks. CASTRÉN, Ostj. Sprachlehre², s. 28; HUNFALVY, NyK. IX, sivv. 32, 36; SIMONYI, A magyar névragozás nyelvtörténeti alapon, Budapest 1887, s. 88. — Juuri kuin tämä lasketaan painoon, tulee kirjoittajalle GENETZin „Suomen partikkelimuodot“, jossa hän (s. 165) sanoo että hän on „viime aikoina alkanut epäillä“ entisen kasantotapansa pätevyyttä, s. o. *s-* ja *k*-muotojen yhdistämistä translatiivimuotoihin; elokuussa ilmestyneessä koulukielioppinsa uudessa painoksessa ja väitöskirjansa alkuosassa (ks. Partikkelimuodot s. 52 ja seur.) hän vielä on nähtävästi entisellä kannallaan. Jokainen, joka on lukenut edellä olevan, näkee ett’ei se, mitä GENETZ uudessa teoksessaan on lausunut, ole mitenkään saattanut vaikuttaa edellä olevaan esitykseen, jonka sekä perustelu että osittain päätöksetkin ovat toisenlaiset. Minulla on ollut nykyinen mielipiteeni asiasta jo kolmatta vuotta ja olen näitä seikkoja maininnut yliopistollisilla luennoillanikin; edellä oleva on kirjoitettu viime talvena, paitsi paria myöhemmin lisättyä sitaattia.

- Myös Setälä on siis sattumoisin havainnut, että *ksi*-aineksesta jokseenkin erillään on pidettävä yhtäältä ”varmaan koko sisäisen paikallissijaryhmän perustana ollut *s*-illatiivi” sekä toisaalta ”vanha, luultavasti suomalais-ugrilainen latiivinpäätte *-k*”, mutta epäselväksi jää, kumpi ehti ensin:

”— Juuri kuin tämä lasketaan painoon, tulee kirjoittajalle GENETZin „Suomen partikkelimuodot“, jossa hän (s. 165) sanoo että hän on „viime aikoina alkanut epäillä“ entisen katsantotapansa pätevyyttä, s. o. *s*- ja *k*-muotojen yhdistämistä translatiivimuotoihin; elokuussa ilmestyneessä koulukielioppinsa uudessa painoksessa ja väitöskirjansa alkuosassa (ks. Partikkelimuodot s. 52 ja seur.) hän vielä on nähtävästi entisellä kannallaan. Jokainen, joka on lukenut edellä olevan, näkee ett’ei se, mitä GENETZ uudessa teoksessaan on lausunut, ole mitenkään saattanut vaikuttaa edellä olevaan esitykseen, jonka sekä perustelu että osittain päätöksetkin ovat toisenlaiset. Minulla on ollut nykyinen mielipiteeni asiasta jo kolmatta vuotta ja olen näitä seikkoja maininnut yliopistollisilla luennoillanikin; edellä oleva on kirjoitettu viime talvena, paitsi paria myöhemmin lisättyä sitaattia.”

- Yhtä kaikki, ajatus *s*-latiivista esitettiin v. 1890 edellä nähdyn argumentoinnin ja esimerkkien tukemana, ilman nykyaikaiselle kielitieteelle ominaisia vaatimuksia siitä, että ajatukselle *-s:n* ja *-n:n* yhdistymisestä (itämerensuomen illatiiviksi) olisi syytä esittää semanttisia perusteluja ja paralleleja muista kielistä.
- Jäljempänä Setälä (1890: 411, alav.) vielä palaa ims. *s*-sijapäätteiden variaatioon ja kehityksen yksityiskohtiin toistaen ja täsmentäen ”ajatuksen, että kenties koko sisäisen paikallissijaryhmän perustana ovat *s*-loppuiset latiivit”:

”(…) ei ole minun tietääkseni todistettavissa mitään johtosuffiksi-ainetta, josta, niinkuin LÖNNROT (Suomi 1841, 5 v. s. 36) on oletanut, „sisävarhala“ olisi johtunut, s. o. joka olisi antanut aihetta sisäisen paikallissijaryhmän muodostumiselle. Kun oletetaan, että sisäryhmän *s* on jossakin tekemisessä *sisä* sanan kanssa (LÖNNROT, Suomi 1841, 5 v. s. 37; BLOMSTEDT, Halotti Beszéd, s. 44 AHLQVIST, Suomi II, 1, s. 27, SKR. sivv. 105–106), mennään tietysti semmoiselle alalle, jonne ei tosiasioihin perustuva tutkimus voi seurata. Olen jo yllä (s. 168) lausunut sen **ajatuksen, että kenties** koko sisäisen paikallissijaryhmän perustana ovat ***s*-loppuiset latiivit (illatiivit)**, jotka näkyvät olevan kielen vanhimpia luomia, ja tahdon tässä tämän **mielipiteen** uudistaa, **olettaen**, että *s*-muodoista läksi **sna*, *sta*, *sen*, epäilemättä saaden tukea **lna*, *lta*, **len* ryhmältä.”

- Sivuilla 410–416 Setälä kuitenkin pohdiskelee *s*-sijamuotojen äännekehityksen ongelmia laajemmin kuin kukaan hänen jälkeensä, mutta jälkipolvilta monet Setälän vähäisimpinä esittämät mutaat ovat unohtuneet, esim.

”Mitä taas tulee mordvan muotoihin, joiden päätteinä on mordM. *sa*, E. *so* (esim. mordM. *kosa*, E. *koso* kussa, M. *t’asa*, E. *tese* tässä, M. *kutsa*, E. *kudoso* „kodassa“), niin tämä *s* epäilemättä edustaa aikaisempaa pitkää *s*:ää (muuten olisi odotettava *z*). **Suoranaisia todisteita ei** meillä tietääkseni **ole** siitä, että pitkä *s* olisi syntynyt alkuperäisestä *sn*:stä, **mutta jos kerran suomen ja tsheremissin muodot** edellyttävät *sn*:ää, **niin on varmaan samoin mordvalaisten laita** (...).” (s. 410–411)

- Kaiken kaikkiaan Setälä esittää ”ajatuksensa” ja ”mielipiteensä” ”olettaen”, miten ”varmaan”, ”varmaankin” ja ”kenties” *s*-sijat ovat kehittyneet. Hänen omana syynään ei voi pitää sitä, että tästä tuli lähes välittömästi dogmi, jota ei ole tarvinnut sen koommin perustella saati epäillä.

2.3. *s*-latiivin vakiintuminen

- Genetziä (1890) ja Setälää (1890) seuraavissa esityksissä **s*-latiiviin perustuva malli oli heti valtavirtaa, joka ei tarvinnut selityksiä eikä edes viittauksia, vain joitakin täsmennyksiä:

”Inessiv, Elativ, Illativ.
(Nicht-ugrisch.)

Diesen Kasusformen liegt der Lativ auf *-s* (mit einem vorderen Vokal) zugrunde. **Aus diesem ist zuerst als pleonastische Kasusform der Illativ entstanden**, und nachdem man den ihm zugrunde liegenden Lativ als Stamm betrachtete, haben sich auch die beiden anderen Glieder dieser Gruppe herausgebildet.” (Szinyei 1910: 78)

- Ja kun **s*- ja **k*-latiivit sekä malli useampien latiivien perustelemattomasta yhdistämisestä oli kerran keksitty, Genetzin ja Setälän **s*- ja **k*-latiiveista erottama translatiivi *-ksi* oli vaivatonta saman tien selittää – vailla kerrassaan minkäänlaisia historiallis-vertailevia tai funktionaalisia perusteluja – itse asiassa juuri näiden kahden latiivin, parhaimmillaan kolmenkin, yhtymäksi:

”Translativ.

Die ostseefinnischen Sprachen und das Mordwinische besitzen ein sog. **Translativsuffix**, das **aus den primären Lativsuffixen *-k* und *-s*** (mit vorderem Vokal) **zusammengesetzt ist**. (...) — **Finn. *luokse* ‚zu‘ und *täkse* ‚zurück, hinter‘** (ohne Personalsuffixe) stammen aus **luoksek* (vgl. ingr. *lōksek*), **täksek*, welche **durch Kontamination des Translativs und des *-k*-Lativs entstanden sind**.” (Szinyei 1910: 77)⁷

- Szinyein (1910) mukaan yhdistellen syntyneistä *s*-sijoista ensimmäinen oli **-s* + **-n* -illatiivi, mutta Ravilan (1935) ja mm. häntä seuraavien Hakulisen (1941–1979) ja Korhosen (1996) mukaan latiiviin **-s* (~ **-sV*) tarttui ensin lokatiivi *-na* (josta ims.-saam.-md.-ma. inessiivi), sen jälkeen ablatiivi (josta ims.-saam.-md. elatiivi) ja vasta sitten lisää latiiveja (joista uusia illatiiveja):

	itämerensuomi	saame	mordva	mari
1) inessiivi	*-sna	*-sna	*-sna	*-sna
2) elatiivi	*-sta	*-sta	*-sta	
3) illatiivit	*-sVn	*-sVn		

- Samoin tieto translatiivin uudesta alkuperästä sai lähes kriitikittömän vastaanoton: ”Yleisestihan pidetään translatiivin päätettä kahden latiivin päätteen *k:n* ja *s:n* yhtymänä.” (Uotila 1945: 335; samoin mm. Ravila 1935: 46; Hakulinen 1941: 88; Korhonen 1996: 172)
- Vasta myöhemmin jalansijaa alkoi paikoin saada ajatus translatiivin ja *aidas* : *aidakse-*-tyyppisten johdosten yhteydestä, sillä ”[o]n kuitenkin myönnettävä, että ikivanhan *-kse-*päätteen selittäminen tuolla tapaa mekaanisesti *k:n* ja *s:n* sulautumaksi on metodisesti arveluttavaa.” (Hakulinen 1961: 94 alav.)⁸

⁷ Tämän tiedonannon jälkeenkään latiivi + latiivi (+ latiivi) -selitykselle ei tiettävästi ole koskaan esitetty funktionaalisia(kaan) perusteluja.

⁸ Äännehistoriallisesti ja semanttisesti moitteettomin sekä ylipäänsä ainoa perusteltu selitys lienee Janhusen (1989) viittaus samojedikielten predestinatiiviseen deklinaatioon; kantauralin **-ks-* on itämerensuomessa säilynyt, samojedissa sitä vastaa *-t-* (ks. myös Aikio & Ylikoski 2007: 58, v. 28):

tyuku^o wæsako-h nye nyú-m nye-**d^o-n-ta** me^o-da
tämä ukko-GEN tytär-AKK vaimo-PREDES-GEN-3SG ottaa-OBJ.3SG
'Hän otti **vaimoksensa** tämän ukon tyttären.'

- Translatiivin *-k + *-s -selityksen vakiintuminen johti pian uusiin ongelmiin:
 - 1800-luvulla toisiinsa yhdistettyjen itämerensuomen (*alas*, *ulos*) ja saamen (*vuolás*, *olggos*) ”latiivisten” s-partikkeleiden yhteyden oli katkettava, koska vokaalisuhteet *alas* ~ *vuolás* edellyttävät alkuaan kolmitavuista ”translatiivia” à la **alaksi* > *vuolás* ja **ulkoksi* > *olggos* (sillä **alas* > ***vuolis*, **ulkos* > ***olggus*).
 - Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista, koska *-ksi*-elementin katsottiin nyt itse syntyneen **k*- ja **s*-latiivista, joista jälkimmäisen todisteena olivat olleet juuri *alas*- ja ”epäilemättä muodollisesti aivan samanlaiset” (Setälä) *vuolás*-tyyppiset yhdistymättömät ”alkuperäiset s-latiivit”.
 - Vrt. kuitenkin myös suomen ”**nykyiset s-loppuiset latiiviadverbit**” [*alas* yms.] (Hakulinen 1941: 89; 1979: 102).
 - Ratkaisu rikkinäisen kehäpäättelyn välttämiseksi löytyi kontaminoitumiseen vetoamisesta: Saamen s-latiivi onkin ”– ehkä luultavimmin – translatiivin ja vanhan s-latiivin yhtymää, siis sekakaasus.” (Itkonen 1966: 273)
- Suomalais-volgalainen **s*-latiivi ns. sisäpaikallissijojen rakennusaineena ei kuitenkaan ole enää juuri selityksiä kaivannut:

”On täysi syy katsoa, että suomalais-volgalaisten kielten sisäpaikallissijain tunnus *s* (> tšer. š) on syntynyt juuri puheena olevasta latiivisuffiksista. Tätä mieltä ovat olleet mm. Setälä, ÄH 168, SZINNYEI FUS² 66, TOIVONEN FUF XXVIII 14, ARISTE, mts. 46, SEREBRENNIKOV Osnovnye linii razvitija padežnoj i glagol'noj sistem v ural'skih jazykah 26⁹, epäröiden RAVILA FUF XXIII 45–46 ja HAKULINEN SKRK² 94.” (Itkonen 1966: 273)

”Zunächst gab es den *s*-Lativ (z.B. **pesä-s*).” (Korhonen [1979] 1996: 175)

”Initially, there was the *s* lative (**pesä-s*).” (Korhonen [1981] 1996: 204–205)

”Suomalais-volgalaisena kautena [paikallissija]järjestelmä rikastui, kun kieleen muodostuivat inessiivi ja elatiivi (...), kun vanha olosijan **-nA* ja erosijan **-tA* alkoivat liittyä tulosijan eli latiivin päätteeseen **-s*:ään. (...) mutta **-s* näyttää ilmaantuneen vasta suomalais-volgalaiseen kantakieleen.” (Lehtinen 2007: 78)

! ”Vaikka *s*-sijasysteemi näyttääkin olevan selvästi suomalais-volgalainen innovaatio, ei sen syntyyn liittyviä ongelmia ole lopullisesti ratkaistu. Sukukielten vastineiden puuttumisen perusteella täytyy koko *s*-latiivi katsoa suomalais-volgalaiseksi uudennokseksi. Suomalais-volgalaisen kauden arvellaan kuitenkin olleen melko lyhyt (...), mutta silti on oletettava *s*-päätteen, jonka alkuperää toistaiseksi ei ole pystytty selvittämään, tulleen tänä aikana kiinteäksi osaksi sijaparadigmaa, vieläpä sen tunnusmerkittäväksi perussijaksi (ks. tarkemmin Korhonen CTIFU I 1970), menettäneen osittain produktiivisen sijapäätteen luonnettaan siten, että sen pohjalta on voitu muodostaa myös uusia sijoja.” (Häkkinen 1983: 74)

”Koko pääteryhmän historiallisen alkuperän selvittämistä vaikeuttaa se, että **-s*-latiivin alkuperä on tuntematon. Sille ei ole pystytty osoittamaan sen enempää päätte- kuin johdinvastineitakaan volgalaiskieliä kauempaa.” (Häkkinen 2002: 80)

⁹ ?!: ”В прибалтийско-финских языках лативный суффикс *-s* соединялся нередко с другим лативным суффиксом *-e*, образуя сложный лативный суффикс *-se*, ср. эстонск. *akkuna-s-se* ‘в окно’, *vihiku-s-se* ‘в тетрадь’ и т. д. Здесь сложный суффикс *-se* соединен с лативным суффиксом *-s*.” (Serebrennikov 1964: 26)

2.4. Ulkopuolella leirin: vaihtoehtoja *s-latiivimallille

- Lähinnä suomalaisessa fennougristiikassa yleiseksi totuudeksi vakiintunut *s-latiivimalli ei ole saanut varauksetonta kannatusta Suomen rajojen ulkopuolella, ja vaikka kilpailevaa paradigmaa ei ole vakiintunut, vaihtoehtoisiakin malleja on esitetty:
- Wiklund (1927) piti heikkoasteisten *alas, ulos* -muotojen ja *s*-sijojen yhdistämistä ongelmallisena, suorastaan mahdottomana, mutta hänen *s*-sijojen *s*-elementin alkuperää koskevista ajatuksistaan ei ole jäänyt juurikaan jälkiä:
 - ”Ezt az alapvető különbséget a finn lativus-adverbiuumok és az illativusok között SETÄLÄ-nek is ismernie kellett; annál érthetlenebb tévedése, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy saját kijelentése szerint (ÄH. 171) elméletét közzététele előtt két esztendőnél tovább érlelte.” (Wiklund 1927: 323)
 - ”Az *-s* ragos lativus, akár vokális végű, akár egyszerű *-s* ragról legyen is szó, szétfoszlik, s vele együtt a belviszonyesetek feltételezett alapja is. Ennek az alapnak feltevése egyébként is csak röpke ötlet volt, amely szilárd épületnek nem szolgálhatott alapjául. **Mi hát ez az *-s*, amely a belső helyi esetek ragjainak közös kezdőhangja, és milyen jelentéssel ruházta fel őket kezdettől fogva? Azt hiszem, legalább második kérdésre elég nagy valószínűséggel megfelelhetünk, but that is another story, ahogy Kipling mondaná.**” (s. 328)
 - Atányi (1942: 350–351): ”Mi mármost ez a belső helyhatározó esetek első *s eleme? Szyinnei szerint: „Diesen Kasusformen liegt der Lativ auf *-s* (mit einem vorderen Vokal) zugrunde.“ (i.h.). WIKLUND határozottan ez **ellen** foglal állást a transzlatívusról írt cikkének befejező soraiban, a maga felfogását azonban csak sejteti: [yllä oleva sitaatti]. **Wiklund szerint — mint Collinder professzor úr egyetemi előadásain hallottam — ez az *s* valamely determinatív elem lett volna**, tehát olyasvalami, mint amit mi Andersonnal egyetértve az attributív *s*-ben látunk. Felvetem most a kérdést: lehet-e a belső helyhatározó esetek *s*-ét is a harmadik személyjellel egyeztetni? A lappban és a finn-volgai nyelvekben a hangtani megfelelés kifogástalan, a permi *s*-ét azonban nem vonhatjuk ide. Két jelenség azonban még ekkor is magyarázatra szorul. Az egyik az, hogy miért vonz gyöngö fokot az inesszívusz és elatívusz ragja. Az *s személyjel-eredetét föltéve ez most is csak akkor értetődne magától, ha a finn és lapp fokváltakozást a belső helyhatározó eseteknél fiatalabb jelenségnek tekinthetnők. A másik pedig az, hogy miért áll akkor a belső helyhatározó esetek *s* eleme a primär esetrag **előtt**, nem pedig mögötte, mint a személyjel. Ez csak akkor érthető, ha feltesszük, hogy az *s mint determinatív elem disszociálódott eredeti jelentésétől.”
- Bubrih (1946, 1955) selitti *s*-sijat semanttisesti samanhenkisesti, näki niiden alkuperän mordvan determinatiivisen taivutuksen perifrastisissa *e(j)s-*, *ez*-muodosteissa:
 - ”В прибалтийско-финском материале объяснение внутреннеместных падежей не находится, но оно имеется в мордовском материале.
В мордовской речи инессив, элатив и иллатив образуются по-разному в так называемых основном и указательном склонениях, причем в основном склонении так же, как в прибалтийско-финской речи. Со одной стороны, перед нами *модасо* ‘в земле’, где *-so* из *-sna*; *модасмо* ‘из земли’, где *-sto* из *-sta*; *модас*, где *-s’* из *-zen’* (*-n’* исчезло сначала в сочетании с последующими притяжательными суффиксами, а потом и в других случаях). С другой стороны, перед нами *моданть эйсе*, где *эйсе* вместо *эсе* (ср. морд.-мокш. *эса*) из *esna*, *моданть эйтэ*, где *эйтэ* вместо *эстэ* (ср. морд.-мокш. *эсть*) из *esta*, *моданть эйс* ‘в землю’ где *эйс* вместо *эс* (ср. морд.-мокш. *эс*) из *-ezen’* (*-n’* исчезло, так же как и в основном склонении). Если в основном склонении перед нами просто падежные окончания, то в указательном склонении

перед нами вместо них послелого с основой *es-* (*ese-*) и первичнопадажными окончаниями. Нет сомнения, что основные формы возникли благодаря сращению этих послелогов с неоформленным именем, т.к. неоформленность имени благоприятствовала сращению. Ср. у мордвы-мокши в основном склонении *моданкса* ‘ради земли’, в указательном – *моданть инкса* ‘ради земли той’.

Что касается послелогов, с которыми приходится считаться и в данном случае, то они, как и другие послелого, по происхождению представляют собой имена в первичнопадажных формах – локативе, делативе и лативе. Финские внутреннеместные падежи, точно соответствующие мордовским, возникли, конечно, так же, как мордовские, но послелого, давшие начало этим падежам, не сохранились.” (Bubrih 1955: 25–26; kritiikistä ks. Ariste 1954, 1955)¹⁰

- Virolais-ruotsalaisia ehdotuksia: *s*-sijojen *-s*- sukua eräille johdinaineksille
 - Ariste (1954, 1955) puolustelee *s*-latiivimallia Bubrihin esitystä vastaan, mutta toisaalta puhuu lativiin sijaan pelkästä paikallistunnuksesta: ”Järgnevalt veel üks argument selle kohta, et *-s*- on väga vana iseseisev kohatunnus. Läänemere keeltes nagu teisteski soome-ugri keeltes on vorme moodustavad sufiksids tihedasti seotud uusi sõnu moodustavate sufiksitega. Kõnesolevale mitmeid kohakäändeid moodustanud *s*-le leidub otseseid vasteid veel mõnedes läänemere keelte adverbides: soome *alhaalla* < *alahalla* ‘all’, *ylhäällä* < *ylähällä* ‘ülal’, (...) Tüved ***alaha-*, *ülähä-*, *etähä-*** lähtuvad varasematest kujudest ****alaza-*, **üläzä-*, **etäzä-***, kus *-za*, *-zä* on sufiksiks. Nõrgaastmeline sufiks *-za*- *-zä* rõhutu silbi järel on ootusepärase tugevaastmelise *-sa*, *-sä* kõrval. **Seega on see sufiks identne inessiivilõpuga *-sa*, *-sä*.**” (Ariste 1954: 47)
 - Collinder (1952) ei edes mainitse *s*-latiiveja vaan selittää *s*-elementin johdinainekseksi: ”Die inneren Lokalkasus wurden gebildet mit Hilfe eines lokalitätsbezeichnenden *s*-Formans (vgl. fi. *siainen*, dial. *siihainen*, < **sijahinen*, „Stellvertreter” = lp. *sâggjasâš*; fi. *sija*, lp. *sâggje* „Stelle”; *ete(h)inen* „was vorne ist; Vorstube, etc.”); z. B. Ablativ *edeltä*, Elativ *edestä*.”
 - ”Koaffixet i de inre lokalkasusen **kan** vara identiskt med det formans ***s** som förekommer i avledningarna som fi. *sijainen*, dial. *siihainen*, ställföreträdare, lp. *sâggjasâš* (*sija*, *sâggje*, ställe), fi. *ete(h)inen*, hall, tambur, etc. (*ete-*, det som är framtill).” (Collinder 1962: 159)
 - Samaa yhteyttä esittävät jo Aminoff (1871: 256–257), Ahlqvist (1877: 64), Genetz (1880: 187), Cannelin (1889: 53), Ojansuu (1909: 78), Tunkelo (1930) ja Hakulinen (1941: 127).
 - Myös Tauli (1956: 206–207) epäilee, että sijapäätteeltä vaikuttava *-s* onkin alkuaan ollut johdinsuffiksi: ”We may assume that ... when to one **apparent** case suffix another case suffix was added, the first suffix did **as yet not occur as a case suffix**, but fulfilled more or less **the function of a derivational suffix**, i.e. it was conceived as belonging to the word stem. Here belong in the first place the internal local cases in BF and other languages, the first element of which is generally assumed to be the lative suffix *-s*. **Opinions differ as to the process** by which the lative *-ñ*, the locative *-(n)a* and the ablative *-t(a)* were added to this element, and it is, in fact, **difficult to find an explanation to this.**”

¹⁰ Mikä sitten on *ez*-elementin sibilantin alkuperä? ”Determinatiivisen taivutuksen muodostuksessa otettiin kantamordvassa käyttöön nimittäin vielä yksi demonstratiivi, *e*-pronomini, ja varsinkin siitä johdettu vartalo *ez-*.” (Bartens 1999: 84–85)

- Näihin ulkomaalaisiin malleihin ei silti Suomessa ole juurikaan viitattu.
 - ”On täysi syy katsoa, että suomalais-volgalaisten kielten sisäpaikallissijain tunnus *s* (> tšer. *š*) on syntynyt juuri puheena olevasta latiivisuffiksista. Tätä mieltä ovat olleet mm. Setälä, (...)” (Itkonen 1966: 273)
 - Häkkinen (1983: 74) mainitsee, että *-s*-:n paikka sanavartalon ja vanhojen paikallissijojen välissä voisi viitata johdinainekseen, jollaisten funktioiden määrittely on silti vaikeaa.
 - Alhoniemi (1988: 34) esittää Collinderin ja Taulin tapaisia, mutta erittäin väljiä pohdintoja ilman konkreettisia esimerkkejä tai viittauksia edeltäjiinsä: ”Yleensä on ajateltu, että suffiksin primaari merkitys on ollut latiivinen. Lähden seuraavassa kuitenkin toisenlaisesta olettamuksesta. Ajatelkaamme, että suffiksiin liittyi alun perin merkitys +lokaliteetti.” (Ks. kuitenkin Alhoniemi 2001.)
- Mainittakoon vielä, että itämerensuomen – ja etenkin suomen (ja siksi niin paljon huomiota saaneilla) – *s*-adverbeilla ja *-partikkeleilla* (*alas, ulos, ylös, taas, myös, lähes* jne.) ei niiden ikivanhoista kantavartaloista huolimatta ole, ihme kyllä, kiistanalaksiakaan vastineita saamea kauempana, mutta yllä mainitun *sija(h)inen ~ sadjásaš* -tyypin johdoksille löytyy leksikaalisiakin vastineita myös mordvasta asti; vrt. *yhte(h)inen ~ pohjoissaamen oktasáš ~ ersän vejsen* ’id.’

3. Mitä *s*-sijojen alkuperästä voi oikeasti tietää?

3.1. Fennougristisen latiivikäsitteiden tulkintaa

- Vallalla olevan **s*-latiiviin pohjautuvan selitysmallin ongelmista suurimpia lienee se, että kyse on kyseenalaistamattomaksi vakiintuneesta totuudesta, jonka alkuperäinen varauksellisuus on – kenties sen esittäjän auktoriteetin vuoksi – unohdettu, vaikka uusien *sija*-affiksien syntyä koskeva yleislingvistinen tietous on vuoden 1890 jälkeen kasvanut tavattomasti.
 - Nuogrammaattisuuden haaste: Taivutusmorfeemit kehittyvät yleensä toisin kuin säännölliset äännesuhteet edellyttävät, ja äännelakien vastaisten ilmiöiden selittämisen tärkein instrumentti, analogia, ei riitä kaikkeen?
 - Vaikka ns. kieliopillistuminen eli itsenäisten morfeemien sulautuminen ja agglutinoituminen tunnettiin jo 1800-luvulla, fennougristien esikuvana toiminut komparatiivinen indoeuropeistikka ei sattunut tarjoamaan mallia juuri sijojen kehitykseen – indoeurooppalaisella taholla sijojen määrä on pääsääntöisesti vähentynyt.
- Vakiintuneiden käsitysten uudelleenarvioinnin näkymät: Tämänhetkinen yleislingvistinen käsitys sijojen synnystä on paljon selkeämpi kuin 1800-luvulla. Vaikka systemaattiset globaalit selvitykset aiheesta puuttuvatkin, erityisesti paikallissijat ja muut adverbiaaliset sijat kehittyvät kautta maailman erityisesti postpositiousekseista; juuri tällaisia ovat myös uralilaiskielten uusimmat, alkuperältään transparentit sijat (esim. Kahr 1976, Heine 2009, Kulikov 2009, Creissels 2009, Ylikoski 2011).
 - Myös indoeurooppalaisen kielikunnan reuna-alueilla on kehittynyt uusia sijoja, ja nämäkin ovat tällöin syntyneet valtaosin postpositioista (esim. Hewson & Bubenik 2006, Kulikov 2009).
- Osittain omille poluilleen ajautuneessa fennougristiikassa ”latiiveista” on ajan mittaan kehittynyt tyypologisesti perusteeton *deus ex machina*, joilla voi selittää pois sijojen kuin sijojen

(esim. abessiivien ja prolatiivien) ja lukemattomien adverbien ja partikkeleiden äännehistoriallisesti odottamattomat ainekset.

- *Latiiveiksi* nimetyt sijat kuuluvat lähes poikkeuksetta vain kantakielten hämäriin tai epäproduktiivisten adverbien luonnehdintoihin.
- Kantakielten latiiivien määrällä ei ole selviä rajoituksia, koska niistä vain osa esitetään varsinaisten sijaparadigmojen kokonaiskuvauksissa, loput tarpeen tullen.
- Kantakielten latiiivien merkityksiä ei ole tapana spesifioida, ja usein on epäselvää, tuleeko esim. **ŋ-*, **n-*, **ń-*, **k-* ja **j-*latiiveja pitää yhden latiiivin synkronisina allomorfeina, toisiaan ajallisesti seuraavina ilmiäsuina vai täysin erillisinä sijoina.
- Nykyisten uralilaiskielten ja muidenkin kielten todellisuuden valossa varhaisimpiin kantakieliin on kuitenkin uskottavaa rekonstruoida vain yksi tai kaksi tulosijaa. Jos sellaisia on kielessä on kolme tai enemmän, muiden sijojen määrä ylittää kymmenen – kantaauraliin niitä oletetaan kuitenkin vain noin viisi.

3.2. ”Tunnusmerkittömät” latiiivit paikallsijojen pohjana

- Lähinnä ainoat yritykset sovittaa **s*-latiiviteoria moderniin typologiseen tietouteen ovat Korhosen (1975–) kehittämät ajatukset tulosijojen eli latiiivien ”tunnusmerkittömästä”¹¹ asemasta kautta uralilaisen kielikunnan – kantakieliin rekonstruoitavien latiiivien moneus ei näin olisikaan typologinen ongelma vaan mahdollisuus käyttää tulosijoja ainutlaatuisella tavalla uusien sijojen muodosteluun.
- Uralilaisen ~ suomalais-ugrilaisen kantakielen latiiivien kirjoa **yhden** tutkijan esittämän ”yleisen käsityksen” mukaan:

Korhonen [1975] 1996: 151	”Bereits in der finnisch-ugrischen Ursprache gab es mehr Wohin-Kasussuffixe als Wo- und Woher-Kasussuffixe . Als Lativendungen dienten <i>*-n</i> , <i>*-k</i> und <i>*-j</i> , für den Ablativ nur <i>*-tɜ</i> und den Lokativ <i>*-nɜ</i> (ob der <i>t</i> -Lokativ auf die finnisch-ugrische Ursprache zurückgeht, ist unsicher).”	<i>-n >> -k >> -j</i>
Korhonen [1979] 1996: 165–166	”Für die fiu. und auch die ural. Grundsprache werden allgemein sechs Kasus angenommen : ein endungsloser Nominativ, ein <i>n</i> -Genitiv, ein <i>m</i> -Akkusativ sowie die Lokalkasus: ein Lativ mit den Endungen <i>n</i> und <i>k</i> , ein Lokativ mit der Endung <i>na/nä</i> und ein Ablativ mit der Endung <i>ta/tä</i> .”	<i>-n ~ -k</i>
Korhonen [1979] 1996: 177	”einer Funktion entsprachen mehrere Morpheme, z.B. ... Lat. <i>*-n</i> , <i>*-j</i> und <i>*-k</i> ”	<i>-n ~ -k ~ -j</i>
Korhonen [1981] 1996: 197–198	”... the lative is usually reconstructed with three markers: <i>*-n</i> , <i>*-j</i> and <i>*-k</i> .”	<i>-n ~ -k ~ -j</i>
Korhonen [1981] 1996: 199	”It is generally claimed that in PFU and PU there were six cases: (...), the <i>-n/k</i> lative, (...)”	<i>-n/-k</i>
Korhonen [1992] 1996: 222–224	”the following well known and generally accepted reconstruction of the Proto-Uralic and Proto-Finno-Ugrian case system and case suffixes: ... Lative <i>*-n</i> (<i>-k?</i>)”	<i>*-n (-k?)</i>

¹¹ Korhosen ([1975] 1996: 146–148) mukaan tunnusmerkittömyyden ja näin ollen mm. uralilaisten tulosijojen keskeisiä ominaisuuksia on muotojen (allomorfian) moninaisuus, useammat distinktiot ja alatyypit (esim. datiivit ja terminatiivit) ja tunnuserkillisiä kategorioita suurempi frekvenssi.

- Vaikka oletukset useammista latiiiveista hiljalleen vähenevät ja jäljelle jäävät saavat selvemmin allomorfin roolin, **s*-latiivin rooli *s*-sijojen pohjana selittyy ihmettelyttä ”tunnusmerkittömyyden” avulla:

”Dass gerade der Lativ den Rahmen für das neue System übernahm, nimmt nicht wunder, denn wie ich an anderer Stelle (1975) nachzuweisen versuchte, war gerade der Wohin-Kasus die kennzeichenlose Grundkategorie des fin. Lokalkasussystems.” (Korhonen [1979] 1996: 172)

- Käytännössä aivan tietymättömäksi silti jää, miten tulosijamuotojen moninaisuus voisi mahdollistaa allomorfin tai kokonaisen morfeemin merkityksen täydellisen kuihtumisen ja materiaalisen uusiokäytön – miten esim. *Thaimaaha(n)* voisi säilyä tulosijana ja samanaikaisesti *Thaimaaseen* tai *Thaimaalle* toimia muutta mutkitta uusien ja periaattessa jokseenkin tarpeettomien olo- ja erosijojen (→ *Thaimaaseessa*, *Thaimaaseesta* tai *Thaimaallessa*, *Thaimaallesta*) pohjana.
- Konkreettisempi ja aidompi näkökulma tulosijojen ”tunnusmerkittömyyteen”:

	tulosija (”Ø”)	tulosija + olosija	tulosija + erosija
viro	<i>Soome-Ø</i>	<i>Soome-s</i>	<i>Soome-st</i>
ersä	<i>Finland'ija-s-Ø</i>	<i>Finland'ija-s-o</i>	<i>Finland'ija-s-to</i>
komi	<i>Finland'ija-ly-Ø</i>	(<i>Finland'ija-lö-n</i>)	<i>Finland'ija-ly-š</i>
permjakki	<i>Finland'ija-lö-Ø</i>	<i>Finland'ija-lö-n</i>	(<i>Finland'ija-li-š</i>)
unkari	<i>Finnország-ba-Ø</i>	<i>Finnország-ba-n</i>	(<i>Finnország-b-ól</i>)
suomi	<i>luo-Ø</i> <i>tykö-Ø</i>	<i>luo-na</i> <i>tykö-nä</i>	<i>luo-ta</i> <i>tykö-ä</i>
udmurtti	<i>dor-y-Ø</i> ’luo-’ <i>šör-y-Ø</i> ’taka-’ <i>pušk-y-Ø</i> ’sisä-’	<i>dor-y-n</i> <i>šör-y-n</i> <i>pušk -y-n</i>	<i>dor-y-š</i> <i>šör-y-š</i> <i>pušk-y-š</i>
unkari	<i>ki-Ø</i> ’ulko-’ <i>be-Ø</i> ’sisä-’ <i>le-Ø</i> ’al-’	<i>ki-Ø-nt</i> <i>be-Ø-nt</i> <i>le-Ø-nt</i>	<i>ki-Ø-nt-ről</i> <i>be-Ø-nt-ről</i> <i>le-Ø-nt-ről</i>

- Tulosijat ja niitä vastaavat postpositiot ja adverbrit ovat usein frekventimpiä ja hieman kieliopillisempia kuin olo- ja erosijat, ja tämä näyttää korreloivan niiden materiaalisen lyhyden – diakronisesti katsottuna kuluneisuuden¹² – kanssa.
- Tästä näkökulmasta katsottuna myös erilaiset *s*-loppuiset latiiiviset muodot on mahdollista ajatella olo- ja erosioja varhemmin kuluneiksi päätteiksi, joiden jäänteet voivat otollisessa tutkimusparadigmassa näyttää muiden sijojen raaka-aineiksi päätyneeltä latiiiveilta.¹³

¹² Esimerkiksi permiläiskielten illatiivin ja datiivin taustalle oletetaan perinteisesti kritiikittä **k*-latiivi, vaikka sellainen on attestoinut korkeintaan M. A. Castrén 1840-luvulla: ”CASTRÉN [1844: 20] **sanoo** syrjäänin kieliopissaan **kuulleensa Ižman murteen illatiivimuodon loppuvokaalin jäljessä melkein *h:n* veroisen aspiraation** (...). WICHMANN (...) ja UOTILA (...) ovat suhtautuneet tähän tiedonantoon skeptillisesti. Myöhemmin (SUSA XXX,6 s. 14, alam.) Wichmann kuitenkin tulkitsi Castrénin havaitseman aspiraation selväksi jäljeksi latiiivin loppu-**k*:sta. Vaikka Castrén on muotoillut sanontansa sikäli epäselvästi, että **yhtä hyvin voisi luulla hänen tarkoittavan aspiraatiolla pääpainoa**, on syytä pitää tämäkin asia muistissa. **Myöhemmät tutkijat eivät ole havainneet Ižman murteessa loppuaspiraatiota**, mutta Castrénin aikana sellainen on vielä saattanut esiintyä.” (Itkonen 1967: 249)

- Samoin samojedikielten sijajärjestelmää voi katsoa eri näkökulmista; yhtäältä *s*-latiiviteorian (lähinnä ainoana paralleelisena) tukena tai – synkronisemmin katsottuna – vaihtoehtoisesti niin, että nyt esimerkiksi läntisten uralilaiskielten *-*s-na*-inessiivissä ja *-*s-ta*-elatiivissa nähtävä *s*-koaffiksi sattuu syystä tai toisesta olemaan muodoltaan samanlainen kuin tulosijaiset *s*-muodot (esim. mordvan illatiivi ja suomen *alas*-tyyppiset adverbit):
 - ”Paikallissijojen [sm.-volg. *s*-sijojen] muodostamisen periaate ei ollut ainutkertainen; samoin on esim. kantasamojedi muodostanut substantiivin paradigmaan paikallissijasarjan: latiivin päätteiden varaan *olo-* ja *erosijan* samat **nA* ja **tA* -päätteet liittämällä (Janhunen, 1980 76).” (Bartens 1999: 78)
 - Janhunen (1998: 469):

Case endings in proto-Samoyedic

	<i>Spatial nouns</i>	<i>Ordinary nouns</i>	
Nominative			*-∅
Accusative			*-m
Genitive			*-n
Dative	*-ng	*- k∅ -	*- nt∅ (-ng)
Locative	*-na	*- k∅ -na	*- nt∅ -na
Ablative	*-t(∅)	*- k∅ -t(∅)	
Prosecutive	*-m-na		*-m∅-na

”The declension of ordinary nouns, on the other hand, was based on the coaffixal use of the elements *-**k∅**- and *-**nt∅**(-), which function basically as dative/lative endings with a varying distribution in the modern languages.” (Janhunen 1998: 469)

- Toisin sanoen synkronisesti katsottuna esimerkiksi unkarin inessiivin ja elatiivin *-b(a)* tai udmurtin postpositioiden *-y* voitaisiin katsoa samanlaisiksi sijasarjoja pohjustaneiksi ”latiiveiksi” kuin mordvan *s*-illatiivi; samalta näyttää myös permjakin murteiden uusimman paikallissijasarjan ”*l(V)*-latiivi” (oik. < *vyl-* ’ylä-’):

ersä: ”s-latiivi”	<i>Finl'and'ija-s</i>	<i>Finl'and'ija-s-o</i>	<i>Finl'and'ija-s-to</i>
unkari: ”b(a)-latiivi”	<i>Finnország-ba</i>	<i>Finnország-ba-n</i>	<i>Finnország-b-ól</i>
udmurtti: ”y-latiivi”	<i>dor-y</i>	<i>dor-y-n</i>	<i>dor-y-ś</i>
permjakki: ”l-latiivi”	<i>gor-lö 'uunille'</i>	<i>gor-ly-n 'uunilla'</i>	<i>gor-ly-ś 'uunilta'</i>

¹³ Vrt. myös mordvasta löytyvät *s*-illatiivin pronominaaliset vastineet *ko-zo* ’mihin’ (ims. *ku-hun*, saamen *go-sa*) ja *to-zo* ’sinne; (*tuo-hon, duo-sa*), murt. *kozoy, tozoy*.

3.3. Voiko *s*-sijojen alkuperän saada selville?

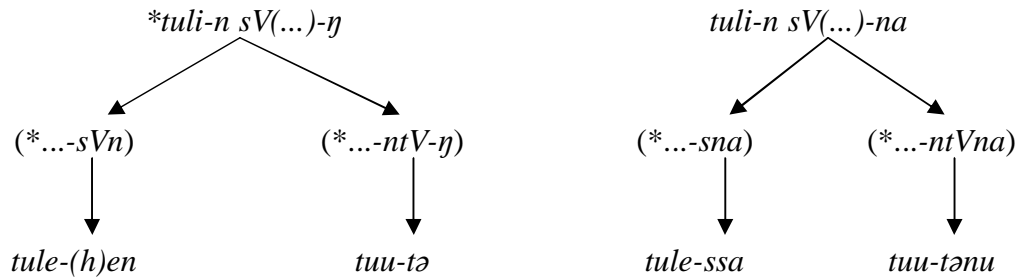
- Typologisesti odotuksenmukaisin selitys *s*-sijoille olisi se, että koko *s*-sijojen sarja(t) palautuisi(vat) postpositioon, jotka uralilaiskielille tyypilliseen tapaan muutenkin suffiksoituvat usein kokonaisina (paikallis)sijasarjoina – sellaisten jäljet olisivat kuitenkin vaikeasti jäljitettävissä:
 - ”It is possible that a similar development also took place during the earliest phases of the Finno-Ugrian languages, but **because these suffixes are most inclined to undergo luss [sic] and analytical change, the traces of possibly very old fusions have disappeared.**” (Korhonen 1996: 202)
 - Esimerkiksi 1800-luvulla ehdolla ollut *sisä*-vartalo (jonka kai pitäisi suffiksoiduttuaan olla kadonnut myös itämerensuomesta ja saamesta) tai mikä tahansa tarkkamerkityksinen postpositioivartalo olisi kuitenkin semanttisesti vaikea ehdokas, sillä *s*-sijat ovat saamen, mordvan ja marin semanttisesti tunnusmerkittämiä paikallissijoja eli ne ovat oikeastaan vain korvanneet alkuperäisemmät *s*:ttömät sijat, jotka ovat osin ajautuneet muihin tehtäviin.
 - Semanttisesti luontevin selitys olisi se, että *-s*-illä ei alkuaankaan ole ollut omaa merkitystä, vaan se on voinut sekretoitua, lohjeta joistakin vartalotyypeistä.
 - Vrt. viron monikon partitiivin *sid*-päätte – ”*s*-sija” tämäkin – taivutusmuodoissa *nimesid*, *jõgesid*, *isasid*, *koerasid* (~ *koeri*), *marjasid* (~ *marju*), joihin sen otaksutaan irroneen ja levinneen *s*-aineksen sisältäneistä *ne*- ja *s*-loppuisten sanojen konsonanttivartaloista (esim. Laanest 1975: 96, 101; näinkään tuoretta muutosta koskevaa selitystä ei kuitenkaan liene erityisen konkreettisesti pystytty mallintamaan).
 - Suomalais-volgalaisen tai sitä edeltävän kauden *s*-vartaloita ei silti juuri tunneta (vertailevan metodin rajallisuutta tai **s*-latiiviteorian luomaa harhaa?).
 - Myöskään muut aiemmin esitetyt vaihtoehdot (§2.4 yllä) eivät tarjoa erityisen uskottavia selityksiä.
 - Aina on myös mahdollista spekuloida länsiuralilaisten kielten rakenteen mullistaneen substraatti- tai adstraattikielen vaikutuksella; vrt. esim. saamelaiskielissä lisääntynyt tunnusmerkittämiä, laajamerkityksisiä paikallissijoja korvaava adpositioiden käyttö:
 - *Don muitalit áššis telefuvnnas/skuvllas/lávddis.*
+ *Du fortalte om saken per telefon / i skolan / på scenen.*
→ *Don muitalit ášši birra telefuvnna bokte / skuvlla siste / lávddi alde* → *lávdd'al.*
 - Viimeinen ja teoreettisesti tyhjentävin mahdollisuus päästä ongelmasta eroon olisi johtaa *s*-sijojen synty kantauraliin asti, ja tätäkin on itse asiassa hieman ajateltu.

- Lopuksi tarkempi huomio länsiuralilaisista *s*-sijoista melkeinpä täysin erillään pysytelleeseen samojedikielten paikallissijojen tutkimukseen:
 - Vrt. ed. s.: ”the coaffixal ... elements *-kø- and *-ntø(-) ... function basically as dative/lative endings with a varying distribution in the modern languages” (Janhunen 1998: 469)
 - esim. tundranenetsin dat. *tu-n^oh* ’tuleen’ ~ nganasanin *tuu-tə* ’id.’, lokat. *tuu-tənu* ’tuleessa’
- Györke (1943: 39): uralilainen latiivi *-sǝ → perinteiset suomalais-volgalaiset *s*-sijat **ja** samojedin datiivi/latiivi (ja nganasanin lokatiivi)
 - ”Itt is ez az eset forog fenn, mégpedig egészen szabályos formában. Tudjuk ugyanis, hogy a szamojédben a finn-ugor *-s és *-t- teljesen azonos módon jelentkezik (...)”
 - ”Mivel a szamojéd névszóragozásban egészen gyakori jelenség a raghalmozódás, s a dativusnak van még egy másik -n, -ne stb. ragja is.”
 - ”Végül ugyancsak ez a -ta, illetőleg összetett alakja a -nta a tawgiban a lokativus -nu ragjával egyesülve a locativusi viszony jelölésére is szolgál: -tanu, -ntanu, s így a tawgi -tanu pontos szerkezeti megfelelője ezeknek a finnugorságbeli inessivusi ragoknak: lp. S. -sne | finn-ssa, -ssä | md. -sne (...) cser. -što, -štö stb. (...)”
- N.-Sebestyén (1958) & Mikola (1969): samojedín **ntV*-latiivi < **n*-latiivi + possessiivisuffiksi
- Künnap (1971):
 - ”Die von N.-Sebestyén angenommene verwirrende Vielfalt der Herkunft der südsamojedischen Lativendungen ist zum grossen Teil natürlich nur eine gewisse Notlösung, auf die sie in Ermanglung einer besseren zurückgegriffen hat.” (s. 111)
 - samojedín datiivi < **n*-genetiivi + jonkinlainen postpositio: ”Die damit verwandte lativische Postposition **tV* (oder genauer **tš*) konnte sich denn auch spätestens im Ursamojedischen mit dem **n*-Element verbinden und die Lativendung **-n/tV* (oder **-n/tš*) bilden. (...) Es handelte sich vielleicht **gar nicht direkt um eine Postposition, sondern um eine** in Gestalt des reinen Stammes auftretende und **funktionell unbestimmtere pronominal-adverbial-postpositionale Partikel.**” (s. 114)
 - Künnap (s. 115) viittaa Györken (1941) esitykseen uralilaisesta **sǝ*-latiivista, mutta epäilee ajatusta, koska *s*-sijoja pidetään suomalais-volgalaisen kauden tuotteina: ”Aber auch diese Nebeneinanderstellung lässt die Annahme einer gemeinsamen uralischen Quelle **-sV* nicht sicher erscheinen. Die Forscher gehen übrigens heute ganz allgemein dazu über, das **s* der inneren Lokalkasus als ein Entwicklungsprodukt der wolga-finnischen Zeit zu betrachten (s. bes. *Itkonen Vir.* 1966 271–279; s. auch *Ariste SI; Hakulinen SKRK* 98).”
 - Künnap ei ota kantaa samojedín datiivin edeltäjän mahdolliseen sibilanttiseen alkuperään, mutta ei tunnu pitävän sitä mahdottomanaakaan.
- Mikola (1979: 194) hylkää sekä Künnapin postpositioteorian että aiemmat omat ajatuksensa datiivin omistusliitteellisestä alkuperästä: ”Früher habe ich zwar die zweite Komponente dieses Suffixes für ein Possessivsuffix gehalten, **jetzt scheint es mir jedoch wahrscheinlicher zu sein, daß dieses tV ein Lativsuffix ist.** (...) Heute kommt dieses Lativsuffix *tV* selbständig nicht mehr vor. Der Grund für den Untergang dieses Suffixes mag darin liegen, daß es durch den Lautwandel **s > t* mit dem alten Ablativsuffix zusammengefallen ist.”

- Künnap (1981: 114): ”Zweifelsohne hat Mikola uns durch eine neue interessante Hypothese bereichert, indem er annahm, daß (...) die Endkomponente **-tV* der Lativendung Singular **-ntV* der samojedischen Sprachen (...) von der alten Lativendung **-tV*, die sonst überall im Samojedischen geschwunden ist, abstammt.”
- Mikola (2004: 100) täsmentää perustelujaan, viitaa perinteisiin (kehä)päätelmiin ”latiivien” tunnusmerkittömästä statuksesta ja siitä, että sellaiset toimivat etenkin erosijaisten ilmausten pohjana (esim. *alul* ’unten’ – *alulról* ’von unten (her)’) ja yhdistää samojedin sijat (Györkeen 1943 viittaamatta) suomalais-volgalaisiin *s*-sijoihin:
 - ”Auf Grund all dessen halte ich für wahrscheinlicher, dass PS **-nt̂* aus zwei Lativsuffixen besteht, wie z. B. das tscheremissische Lativsuffix *-ške* (< **-skV*) oder die vielgestaltige finnische Illativendung (< **-señ*). Indem ich das Problem von *n* vorläufig offen lasse, würde ich das Suffix **t̂* mit den folgenden finnisch-ugrischen Suffixen in Verbindung bringen: finn. *ulos* ’hinauf’, *ylös* ’nach oben’, Koaffix *-s*, lapp *qukkas* ’fern, weit’, *vuolas* ’ab, nach unten’, Illativsuffix *-s* vor den Px, mord. Illativ *-s*, tscher. Lativsuffix *-eš*, Illativsuffix *-ške*. Wie bekannt, wurde PU **s* im Samojedischen zu *t*.”
 - ”Die Fortsetzer der PS SgLat-Endung **-nt̂* begegnen in allen samojedischen Sprachen. (...) im Nganasanischen (...) ist die Lokativendung (C) *-ntanV*, *-tanV* aus der Lativendung **-nt̂* und der Lokativendung **-nV* zusammengesetzt.” (s. 100–101)

Summa summarum:

- Jos Künnapin tavoin ajateltaisiin, että samojedin **ntV*-sijojen taustalla on genetiivi **-n* + postpositio **tV(-)* (? < **sV(-)*) ja
- jos Mikolan tavoin ajateltaisiin, että samojedin **ntV*-sijojen **tV*-aines on etymologisesti rinnastettavissa länsiuralilaisiin **s*-sijoihin ja
- jos ajateltaisiin, että ”tunnusmerkillisistä” ero- ja olosijoista eroavat ”tunnusmerkittömät” tulosijat ovat myös ennen nykykieliä olleet materiaalisesti suhteellisen kevyitä (~ kuluneempia; vrt. vielä esim. suomen *luo-Ø* : *luo-na* : *luo-ta*, unkarin *-ba-Ø* : *-ba-n* : *-b-ól*, nganasanin esimuotojen *-ntV-Ø* : *-ntV-nV*) ja
- jos muistettaisiin, että uralilaisessa tai muissa kielikunnissa on tuskin lainkaan konkreettista näyttöä tulosijojen varaan rakentuvista paikallissijasarjoista (mahdollinen poikkeus ovat komin approksimatiiviset *lan*-muodosteet) ja
- jos muistettaisiin, että paikallissijojen kaltaiset adverbiaaliset sijat kehittyvät nykyisissä uralilaiskielissä ja muissa kielikunnissa yleisesti juuri postpositiorakenteista ja
- jos muistettaisiin, että ihmiskielelle ominainen postpositioiden suffiksoituminen ja muu vastaava morfologisoituminen on *an sich* äännehistoriallisesti poikkeuksellista eli ns. äännelakien vastaista ja
- jos muistettaisiin, että ajatus suomalais-volgalaisen kantakielen sisältävästä binäärisestä sukupuusta on viime vuosikymmeninä jäänyt vain yhdeksi malliksi muiden joukossa ja esimerkiksi Salmisen (1999) mallissa itämerensuomi, saame, mordva ja mari (joiden suomalais-volgalainen yhtenäisyys on ollut suureksi osaksi juuri **s*-latiivin varassa) ovat toisistaan geneettisesti yhtä kaukana kuin samojedista,
- niin historiallis-vertailevan metodin säntillinen noudattaminen voisi jokseenkin helposti johtaa ajatukseen, että esimerkiksi suomen ja nganasanin tärkeimmillä paikallissijoilla on yhteinen, **s*-alkuiseen postpositioon – tai uralilaisittain kokonaiseen postpositiosarjaan – palautuva alkuperä:

- Vaikka spekulatio kantauraliin palautuvista **s-* ja **ntV-*sijoista on vastoin kaikkia vakiintuneita käsityksiä ja herättää lukemattoman määrän uusia kysymyksiä, nämä kysymykset¹⁴ lienevät metodologisesti ja typologisesti odotuksenmukaisempia kuin **s-*latiiviteorian synnyttämät kysymykset.

Lähteet

Toistaiseksi valtaosa lähteistä löytyy seuraavien artikkeleiden lähdeluetteloista:

- Aikio, Ante & Ylikoski, Jussi 2007: ”Suomelaš gielaid *l*-kásusiid álgovuodđu sáme- ja eará fuolkegielaid čuovggas”. – *Sámit, sánit, sátnehámit. Riepmočála Pekka Sammallahtii miessemánu 21. beaivve 2007*. SUST 253. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura. 11–71
 <http://www.sgr.fi/sust/sust253/sust253_aikiojaylikoski.pdf>
- Ylikoski, Jussi 2011: ”A survey of the origins of directional case suffixes in European Uralic.” (Käsikirjoitus.) <http://www.mv.helsinki.fi/home/jylikosk/origins_of_dir_cxs.pdf>

¹⁴ Ovatko länsiuralilaiset ja samojedilaiset kantauralin hajoamista seuranneen konvergenssin tulosta (näinhän on selitetty mm. itämerensuomalaisten ja permiläisten *l*-sijojen yhteyttä)? Vai ovatko **s-*sijat kadonneet permiläis- ja ugrilaiskielistä (kuten suomalais-volgalais-samojedilaisten sanojen *kajo*, *polvi* ja *putki* vastineet)? Vai onko esim. **s(V)nA*-inessiivi sulautunut alkuperäiseen lokatiiviin kuten etelävirossa (*noorõn* ’nuorena’ ja ’nuoressa’)? Olivatko Castrén (1844) ja Donner (1879) sittenkin oikeassa rinnastaessaan permiläiskielten illatiivin karjalan *h*-illatiiviin ja permiläisen (*y*)*n*-inessiivin eteläviron essiivi-inessiiviin? Tai Weske (1873) yhdistäessään inessiivin ugrilaiskielten *n*-olosijoihin?